

DE BEEGDERHEIDE: EEN UNIEK PROJECT

In maart 1995 gaf de raad van de gemeente Heel groen licht voor een, voor zover ons bekend, unieke opdracht aan het Natuurhistorisch Genootschap Limburg. Deze opdracht omvatte het inventariseren van alle natuurwaarden van de Beegderheide en haar directe omgeving, in totaal ongeveer 300 ha.

De inventarisatie van flora en fauna is inmiddels in een lijvig rapport aangeboden. Uitgebreid zijn daarin de cultuurhistorische, bodemkundige, geologische, floristische en faunistische aspecten aan de orde gekomen. Dit rapport zal de basis moeten zijn voor een beheersvisie, met daaraan gekoppeld een overlevingsplan voor de korte termijn en een beheersplan voor de toekomst. Te lang waren wij in de veronderstelling dat de natuur het zelf wel af kon, terwijl we natuur-bedreigende factoren hun gang lieten gaan. Al vele decennia hebben processen van verzuring, verdroging en korte-termijn-bosbouw, maar ook natuurbelastend gebruik zoals het militair oefenterrein en gemotoriseerde recreatie hun aanslagen gepleegd op de bijzondere waarden van dit voor de westelijke Maasoever unieke gebied.

Dat het vijf voor twaalf is, moge uit de rapportage duidelijk zijn geworden. Er zullen afwegingen gemaakt moeten worden in de functies zoals recreatie, bos-

bouw en natuurontwikkeling. Maar het rapport biedt ook perspectief. Door op basis van de nu vastgelegde uitgangssituatie de juiste keuzes te maken in de te nemen beheersmaatregelen kunnen de aanwezige en potentiële natuurwaarden van dit prachtige gebied behouden blijven en mogelijk versterkt worden. Dank wil ik hierbij uitspreken aan het adres van het Natuurhistorisch Genootschap en het aantal leden, dat aan deze uitgebreide inventarisatie in een vrij korte tijdsspanne heeft meegewerkt. In dit themanummer worden de meest opmerkelijke en voor het gebied karakteristieke waarnemingen nader beschreven, en voor een groter publiek toegankelijk gemaakt. Voor velen wellicht een eerste kennismaking met de Beegderheide.

We hopen, dat deze publicatie het startsignaal mag zijn om het beheer, samen met alle betrokkenen voortvarend ter hand te nemen om de Beegderheide met al zijn facetten voor de komende generaties veilig te stellen.

De uitdaging ligt er. Aan ons de taak om de handschoen op te nemen.

A.S.H. Brouns

Wethouder gemeente Heel

TEN GELEIDE BIJ DIT THEMANUMMER

Uit het onderzoek zoals dat in 1995 door de gelijknamige projectgroep is uitgevoerd, is gebleken dat de Beegderheide in natuurhistorisch opzicht een bijzonder terrein is. Dat zal blijken bij lezing van de artikelen in dit themanummer. Maar ook door haar ligging is de Beegderheide een zeer bijzonder terrein. Ze ligt namelijk op de overgang van Maasdal naar hogere zandgronden (de dekzanden) van de Peel. Ze vormt morfologisch een eenheid met de Tuschpeel en de tussenliggende terreinen van de Waterleiding Maatschappij Limburg. Deze gebieden als geheel vormen een verbindingzone tussen het Maasdal en de grote natuurgebieden van de Peel. Deze – de Grote Peel, de Verheven Peel en andere – zouden geïsoleerd raken wanneer het Tuschpeel-Beegderheidegebied niet meer functioneert als hoogwaardig natuurgebied. Vooral aan hoogveen gebonden organismen met beperkte verspreidingsmiddelen zoals veenmossen, een groot aantal sterk bedreigde hogere planten, vele waterorganismen, vele soorten insecten, en vooral de complexe leefgemeenschappen als geheel (plant - fytofaag - parasiet - parasitoïde - superparasiet - hyperparasiet - predator) verliezen dan hun banden met soortgenoten in overig Europa. Deze (syn)taxa hebben voor hun vitaliteit op lange termijn behoefte aan genetische uitwisseling met deelpopulaties uit de rest van het verspreidingsgebied. Omgekeerd is het van vitaal belang voor de gehele soort om te kunnen beschikken over de deelpopulaties; naarmate het areaal van soorten kleiner wordt vermindert de vitaliteit navenant. Voor de toch al kwetsbare Europese hoogveenen is het gebied tussen Beegderheide en Grote Peel c.a. een wezenlijk deel van hun areaal; daardoor is het behoud van de kwaliteit van Beegderheide en Tuschpeel een Europees belang. In een tijd waarin allerlei, vooral met de mond be-

leden overheidsmaatregelen tegen de oorzaken van verdroging, vermessing en verzuring nog te weinig of geen effect sorteren, is het absoluut noodzakelijk dat organisaties en personen die de natuur een warm hart toe dragen met vereende krachten werken aan het gemeenschappelijk ideaal. Dat zulks in deze provincie te weinig gebeurt zal wel komen doordat het Limburgs natuur(ontwikkelings)beleid te weinig is gebaseerd op consensus over wat de doelstellingen ervan moeten zijn en teveel op het boeken van spectaculaire effecten op de korte termijn. Natuur met hoge dynamiek is relatief makkelijk te realiseren. Het is makkelijker een vliegende deur - een volgens sommigen liefkozende naam voor de Zeearend - te introduceren dan de achteruitgang van de Ortolaan te remmen. Men zet liever Gentiaanblauwtjes uit in natuur die daardoor degenereert tot dierentuin, dan dat men zich inzet voor herstel van voldoende beschikbaar biotoop. De natuur heeft de tijd; die moet men dan toch ook zijn gang laten gaan, althans in natuurterreinen. Er komt echt wel een keer een zomerstorm die deze beesten een paar honderd kilometer verplaatst. Maar sommigen onder ons hebben dringend spectaculair succes nodig. Van een geheel andere orde zijn de problemen welke worden ondervonden bij het omvormen van de plantages met Grove den naar meer natuurlijk bos. Ofschoon zelfs de meest verschrikkelijke aanplanten nog hun eigen waarde hebben door de typische vogels en vooral paddestoelen die erin voorkomen, is het voor een gebied als de Beegderheide niet van meerwaarde dat type akker te handhaven; in de verre omtrek is daarvan immers genoeg voorhanden. De Boswet is hier vaak de sterkst remmende factor, of meer precies de wijze waarop die Boswet wordt toegepast. Meer dan eens constateren we in Limburg dat de sterkste tegenwerking bij natuurontwikkeling haar oorsprong vindt in starre handhaving van de Boswet.

Op heideterreinen dient gestreefd te worden naar terreinen van voldoende omvang waarin alle successiestadia tussen open heide en gesloten bos dynamisch aanwezig zijn. Dat is met de huidige toepassing van de Boswet vrijwel onmogelijk. Na verloop van enkele decennia zou dan namelijk vrijwel de hele heide verbost zijn. Herstel van de aanvangsfase van de successie door rigoreus kappen mag niet: wat bos is moet bos blijven! Er zijn mogelijkheden daarvan af te wijken. Naar onze stellige overtuiging worden die onvoldoende toegepast; dit heeft financiële consequenties waardoor natuurontwikkeling helaas onbetaalbaar wordt. De problemen zijn niet incidenteel; ze doen zich niet alleen voor bij de ontwikkeling van natuur op de Beegderheide. Bij de opstelling van de beheersvisie voor de Brunsummerheide werden we met vergelijkbare problemen geconfronteerd. Veel energie, geld, ruimte en tijd gaan hier nodeloos verloren, althans vanuit het zicht van natuur en natuurontwikkeling.

In haar visie op de natuurontwikkeling op de Beegderheide probeert de projectgroep op basis van gedegen, multidisciplinair onderzoek aan te geven langs welke lijnen natuurherstel en natuurontwikkeling moeten verlopen. Daarbij wordt niet uitgegaan van bescherming van afzonderlijke al dan niet aaiibare soorten, maar van biotoopherstel. Zodoende zijn ingrepen per definitie gericht op maximale levenskansen voor alle in zo'n biotoop voorkomende organismen. Al te vaak hebben we gezien dat ten bate van de bescherming van de ene soort veel geld werd uitgegeven met als resultaat dat de andere evenzeer beschermde soort soms zelfs verdween. Men denke slechts aan Das en Hamster.

P. Thomas